

Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»
Бібліотека університету

Роз'яснення до Рекомендацій
Міністерства культури та інформаційної політики України
щодо актуалізації бібліотечних фондів
у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України

укладач Ольга Підлужна

РІВНЕ 2023

УДК 025.7

P - 65

Роз'яснення до Рекомендацій Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України / уклад. О. Підлужна; Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука», Бібліотека університету. – Рівне, 2023. – 35 с.

Видання переслідує мету бути інформаційним інструментом для спрямування та координації наукової та навчально-методичної діяльності науковців та викладачів університету задля захищення інформаційного простору України та убезпечення поширення незаконного контенту в навчально-освітніх цілях.

© Приватний вищий навчальний заклад
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Зміст

<i>I Загальні положення.....</i>	<i>4</i>
<i>II Ініціювання виконання Стратегії інформаційної безпеки.....</i>	<i>6</i>
<i>III Ініціювання рішення заборони використання російськомовних книг в освітньому процесі у зв'язку з невідповідністю видань Критеріям оцінки видавничої продукції.....</i>	<i>9</i>
<i>IV Рекомендації щодо цитування російськомовної літератури в наукових працях та освітніх програмах</i>	<i>11</i>
<i>V Рекомендації щодо зберігання російськомовної літератури у фондах бібліотеки.....</i>	<i>14</i>
<i>VI Рекомендації щодо вилучення художньої російської літератури з бібліотечних фондів [про заборону класиків російської літератури].....</i>	<i>16</i>
<i>Бібліографія</i>	<i>18</i>
<i>Стратегія інформаційної безпеки [текст].....</i>	<i>21</i>

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Відповідно до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (далі - Закон) бібліотека є інформаційним, культурним, освітнім закладом (установою, організацією) або структурним підрозділом, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки.

Частиною другою статті 4 Закону визначено, що держава координує діяльність бібліотек усіх форм власності, регулює діяльність бібліотек, що є в державній і комунальній власності. Бібліотечні ресурси - упорядковані бібліотечні фонди документів на різних носіях інформації, бази даних, мережні інформаційні ресурси, довідково-пошуковий апарат, матеріально-технічні засоби опрацювання, зберігання та передачі інформації.

Відповідно до статті 11 Закону бібліотеки України є складовою частиною інформаційної системи держави, а бібліотечні ресурси - складовою частиною інформаційних ресурсів держави.

2. Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» уведено в дію дане рішення та затверджено Стратегію інформаційної безпеки. **Реалізація Стратегії розрахована на період до 2025 року.**

3. Стратегією¹ визначено, що основними напрямками забезпечення інформаційної безпеки України є стійкість та взаємодія, для досягнення яких необхідним є виконання певних стратегічних цілей та завдань. Зокрема, досягнення стратегічної цілі 7 «Розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу» здійснюватиметься шляхом виконання

¹ Повний текст Стратегії див.: Додаток 1 «Стратегія інформаційної безпеки»

завдань, одним з яких є стимулювання інновацій та забезпечення всебічного розвитку й захисту національної інформаційної інфраструктури, зокрема її телекомунікаційної складової, як сукупності різноманітних інформаційних (автоматизованих) систем, інформаційних ресурсів, телекомунікаційних (електронних комунікаційних) мереж, засобів комунікацій і управління інформаційними потоками, а також організаційно-технічних структур, механізмів, що забезпечують їх функціонування.

4. Варто зазначити, що, згідно статті 17 Конституції України, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

II. ІНІЦІУВАННЯ ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ЩОДО АКТУАЛІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

5. Бібліотечні ресурси, як складова інформаційних ресурсів держави, потребують особливої уваги, а також розвитку і захисту, зокрема і від поширення ворожих інформаційних впливів.

З огляду на це, в умовах збройної агресії російської федерації проти України актуалізація бібліотечних фондів є необхідною та, водночас, має відбуватися виважено, і з застосуванням індивідуального підходу до кожного документа, який зберігається в її фонді.

6. У процесі актуалізації бібліотечних фондів у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України **у складі бібліотечних фондів рекомендовано не залишати видання:**

1) зміст яких порушує вимоги частини третьої статті 2 Закону України «Про захист суспільної моралі», а саме:

- які пропагують війну, національну та релігійну ворожнечу;
- зміну шляхом насильства конституційного ладу або територіальної цілісності України;
- які містять виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, у тому числі шляхом представлення збройної агресії російської федерації проти України як внутрішнього конфлікту, громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечення тимчасової окупації частини території України;
- які глорифікують осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, представників збройних формувань російської федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та

груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, а також представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи та інші структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, у тому числі шляхом їх визначення як «повстанці», «ополченці», «ввічливі військові люди»;

2) внесені до Переліку книжкових видань, зміст яких спрямований на ліквідацію незалежності України, пропаганду насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини, що ведеться Державним комітетом телебачення і радіомовлення України та оприлюднюється на його офіційному вебсайті за посиланням². Верхній документ і буде оновленим, усі нижні – повторюються.

Основне призначення переліку – зорієнтувати суб'єктів книгорозповсюдження, правоохоронні органи, юридичних та фізичних осіб на те, що факти розповсюдження цих видань можуть містити ознаки злочинів, передбачених статтями:

- стаття 109 (Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади);
- стаття 110 (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України);

² Перелік видань, не рекомендованих до ввезення в Україну. - <https://comin.gov.ua/administrativni-poslugi/vidacha-vidmovi-u-vidachi-dozvoliv-na-vvezennya-vidavnichoyi-produkciyi-shcho-maye-pohodzhennya-abo-vigotovlena-taabo-vvozitsya-z-teritoriyi-derzhavi-agresora-timchasovo-okupovanoyi-teritoriyi-ukrayini/perelik-vidan-ne-rekomendovanih-do-vvezennya-v-ukrayinu>

- стаття 161 (Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками);
- стаття 300 (Ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію);
- стаття 436 (Пропаганда війни);
- стаття 436-1 (Виготовлення, поширення комуністичної, нацистської символіки та пропаганда комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів);
- стаття 436-2 (Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників) Кримінального кодексу України.

ІІІ. ІНІЦІУВАННЯ РІШЕННЯ ЗАБОРОНИ ВИКОРИСТАННЯ РОСІЙСЬКОМОВНИХ КНИГ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕВІДПОВІДНІСТЮ ВИДАНЬ КРИТЕРІЯМ ОЦІНКИ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ

7. Згідно Переліку видавничої продукції держави-агресора, на ввезення якої **надано відмови** у видачі дозволів на підставі негативних висновків експертної ради Держкомтелерадіо у зв'язку з невідповідністю видань Критеріям оцінки видавничої продукції (повний текст станом на 10.01.2022; оновлюється)³.

Коротко про суть Переліку, який нараховує 350 позицій. Це українські видавництва, які опублікували книги, у яких повна назва видання оригіналу – російською мовою:

1. ПП «Видавництво «Махаон-Україна»
2. ТОВ «Видавництво «Арій»
3. ТОВ «Дрес Шоу»
4. ТОВ «Ельга-Україна»
5. ТОВ «Етніктрейд»
6. ТОВ «ПЕРО»
7. ТОВ «РІПОЛ-Україна»
8. ТОВ «Форс Україна»
9. ТОВ «ЦЕНТРПРОЕКТ - УКРАЇНА»
10. ТОВ «ЯКАБУ ТРЕЙД»
11. ФОП Ігнатів Ю.Ю.

8. Також у червні 2023 року Президент України В. Зеленський підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується

³ <https://comin.gov.ua/news/perelik-vidavnichoyi-produkciyi-derzhavi-agresora-na-vvezennya-yakoyi-nadano-vidmovi-u-vidachi-dozvoliv> (дата звернення: 20.06.2023).

держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України», згідно з яким забороняється ввезення на митну територію України та/або розповсюдження на її території видавничої продукції, що має походження або виготовлена та/або випущена у світ, та/або ввозиться з території держави агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України (крім розповсюдження видавничої продукції, що має походження або виготовлена та випущена у світ на тимчасово окупованій території України до її тимчасової окупації), а також книжкових видань, що містять твори, автори яких є або були у будь-який період після 1991 року громадянами держави-агресора, за винятком колишніх громадян держави-агресора, які є (або на момент смерті були) громадянами України і не мають (на момент смерті не мали) громадянства держави-агресора.

Хоча, у Пояснювальній записці вказано: «Забороняється випуск, ввезення, розповсюдження в Україні книжкових видань, що містять твори авторів – громадян Російської Федерації. Ця заборона не поширюватиметься на книги, видані в Україні до 1 січня 2023 року. Книги іншими мовами можуть видаватися і розповсюджуватися, якщо вони видані мовою оригіналу. Перекладна література має видаватися і розповсюджуватися в перекладах на українську мову або будь-яку офіційну мову Європейського Союзу чи мову корінного народу України»⁴.

4 Стретович С. Книжковий закон: стандарти ЄС на захисті російської книги?. - https://lb.ua/culture/2023/06/22/561705_knizhkoviy_zakon_standarti_ies.html

IV РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЦИТУВАННЯ РОСІЙСЬКОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НАУКОВИХ ПРАЦЯХ ТА РОБОЧИХ ПРОГРАМАХ

9. Згідно Закону України «Про припинення дії Угоди між Урядом України та урядом російської федерації про науково-технічне співробітництво» (№ 2299-IX від 19.06.2022) статті 7, **припинено співробітництво в галузі науково-технічної інформації, обміну науково-технічною та науково-педагогічною літературою.**

10. 01 грудня 2022 року Верховна Рада прийняла законопроект щодо **заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави-окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності.** Законопроектом передбачається розроблення механізмів захисту освітньої та наукової сфер в Україні від пропаганди та поширення шовіністичної загарбницької геополітичної доктрини «русского міра» через наукові дослідження, академічні тексти та джерела інформації у цих сферах. офіційному повідомленні. Пропонується внести зміни до законів України «Про освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність», закріпивши загальні принципи захисту освітньо-інформаційного та наукового простору України від російського впливу.

Зокрема, законопроектом вводяться обмеження на використання посилань в освітніх програмах та наукових дослідженнях на джерела інформації, створені на території, державною мовою, громадянами та юридичними особами держави-агресора.

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій на своєму засіданні розглянув зауваження до законопроекту № 7633 щодо обмеження використання для потреб наукових досліджень дуже великої кількості наукових праць, художніх творів, написаних російською мовою і виданих в різні історичні періоди; **відповідних посилань на авторів з росії, зокрема посилань українських науковців на власні праці, видані до 2014**

року російською мовою; поширення використання джерел інформації юридичних осіб, кінцевими бенефіціарами яких є фізичні або юридичні особи держави агресора.

Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або держави окупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності» містить низку заборон⁵.

Детальний критичний аналіз цього проекту розміщений в статті Михайловського В. «Законопроект №7633 про заборону «російських джерел»: патріотичні наміри, сумнівні наслідки для науки».

Ця ж стаття дає відповіді на запитання: «Як історикам цитувати російські джерела?». Загалом, : «Але питання не лише про правки. Пояснюючи логіку законопроекту, Володимир В'ятрович заявив, що «закон потрібний, щоб не продовжували в обов'язковому порядку використовувати всяких дугіних у навчальному процесі». Але якщо такі випадки зафіксовані, то це насамперед внутрішня справа кафедри, факультету, університету, адже є процедура затвердження освітніх програм. Є врешті НАЗЯВО, що проводить акредитацію, є експерти. І якщо у програмі виявлять праці Дугіна, і доведуть, що йдеться не про вивчення російської пропаганди, а про щось інше, то освітяни мають достатньо інструментів, щоб відреагувати на такий прецедент. Якщо ні, зрештою є поліція та СБУ, а також законодавчі норми, до яких можна апелювати».

Інна Совсун, одна з авторів цього проекту Закону, так відповіла на питання: «Як історикам цитувати російську літературу»: «Ті джерела, які стосуються існування та діяльності безпосередньо Росії, можна використовувати в науковому процесі. Обмеження тут нелогічні. У підготовці до другого читання додано таку поправку: **«За обґрунтованої необхідності та за погодження**

⁵ Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або державиокупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності№ [проект]. - <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1423808>

Вченої ради установи, дозволяється цитування інших джерел». Треба просто довести необхідність. Це не цензура і не обмеження на наукову діяльність. Ми розуміємо, що є наукові сфери, де без цитування російських джерел не обійтися.

Відповідаю історикам. Ми пропонуємо дуже прямо прописати, що будь-які історичні джерела можуть бути цитованими. Це буде написано прямим текстом у фінальній версії законопроекту. Жодних проблем для істориків не буде. [...] Зараз нас турбують питання національної безпеки, і нам треба знайти баланс між науковим пошуком та потребами національної безпеки»⁶.

⁶ Грабченко Н. Знайти баланс між науковим пошуком та національною безпекою. - <https://suspilne.media/337438-znajti-balans-miz-naukovim-posukom-i-nacionalnou-bezpekou-pro-zakonodavce-obmezenna-vikoristanna-rosijskih-dzerel/>

V. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗБЕРІГАННЯ РОСІЙСЬКОМОВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ У ФОНДАХ БІБЛІОТЕКИ

11. Зважаючи на особливий статус та призначення національних, державних та центральних (обласних універсальних наукових) бібліотек, у разі зберігання у їх фондах вищезазначених документів, такі **бібліотеки не повинні популяризувати та представляти їх у відкритому доступі читачам.**

12. Не рекомендується зберігати в бібліотечних фондах фізично зношені та морально застарілі видання, зокрема періоду СРСР, за виключенням окремих документів, що становлять ядро бібліотечного фонду (зокрема, видання краєзнавчого характеру, книжкові пам'ятки тощо). Варто звернути увагу, що відповідно до статті 19 Закону бібліотеки, незалежно від форм власності, не мають права вилучати та реалізовувати документи, віднесені до цінних і рідкісних видань, унікальних документальних пам'яток, крім випадків, передбачених законодавством.

13. Списання документів з бібліотечних фондів здійснюється відповідно до вимог, встановлених нормативно-правовими актами у сфері бухгалтерського обліку. Процедура списання документів з фондів бібліотек державної власності визначена Порядком списання об'єктів державної власності, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2007 року № 1314 (із наступними змінами). Механізм списання документів з фондів бібліотек комунальної власності визначається відповідними органами місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Документальне оформлення списання документів із фондів бібліотек державної і комунальної власності здійснюється відповідно до Порядку складання типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 13 вересня 2016 року № 818 (із наступними змінами), а також Методичних

рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 23 січня 2015 року № 11 (із наступними змінами).

14. Інформація про списані видання (бібліографічні записи) вилучається з карткових та електронних каталогів.

15. Рекомендовано вести окремий службовий облік документів, списаних у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, з метою подальшого врахування при поповненні бібліотечних фондів за рахунок відповідних бюджетних програм.

16. Також вважаємо, що слід припинити поповнення бібліотечних фондів виданнями, що мають походження або виготовлені та/або ввезені з території держави-агресора, тимчасово окупованої території України відповідно до статті 28 1 Закону України «Про видавничу справу».

17. В друге коло вилучення потраплять книжки сучасних російських авторів, які видані в Росії після 1991 року. При чому, ймовірно, різних жанрів, в тому числі і книжки для дітей, і любовні роман, і детективи. Це очевидна вимога часу⁷.

⁷ Із публічних бібліотек треба буде вилучити понад 100 млн пропагандистських книжок, зокрема й російську класику – директорка Українського Інституту Книги. - <https://interfax.com.ua/news/general/834171.html>

VI. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИЛУЧЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ З БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

18. Про заборону класиків російської літератури.

Зважаючи на масове вторгнення збройних сил російської федерації в Україну, психологічне й фізичне травмування українських дітей внаслідок воєнних дій держави-агресора, важливість розвитку культурних зв'язків України з цивілізованими країнами, зокрема засобами навчального предмета «Зарубіжна література», необхідність моральної підтримки учнівської молоді та зміцнення духовної сили української нації з допомогою надбань класичної й сучасної літератури світу, відсутність в умовах воєнного стану рецептивного контексту для вивчення творів російських і білоруських письменників у ЗЗСО, а також на результати широкого обговорення професійними спільнотами й громадськими організаціями вчителів і викладачів (Всеукраїнська спілка вчителів-словесників, Українська асоціація викладачів зарубіжної літератури) питання доцільності російської культури й літератури в умовах війни та на виконання наказу № 521 Міністерства освіти і науки України від 03.06.2022 р. «Про утворення робочих груп з оновлення змісту навчальних програм» робоча група УХВАЛИЛА:

1. Оновити зміст навчальної програми із зарубіжної літератури для 6-9 класів (2017), вилучивши та/або замінивши твори російських і білоруських авторів на твори зарубіжних письменників відповідно до літературного процесу та з урахуванням вікових особливостей учнів/учениць (Додаток 1).

2. Оновити зміст навчальної програми із зарубіжної літератури для 10-11 класів (2017, рівень стандарту), вилучивши та/або замінивши твори російських авторів на твори зарубіжних письменників відповідно до літературного процесу та з урахуванням вікових особливостей учнів/учениць (Додаток 2).

3. Оновити зміст навчальної програми із зарубіжної літератури для 10-11 класів (2017, рівень профільний), вилучивши та/або замінивши твори російських авторів на твори зарубіжних письменників відповідно до літературного процесу та з урахуванням вікових особливостей учнів/учениць (Додаток 3).

4. Рекомендувати перенести вивчення творчості Миколи Гоголя і Таїра Халілова до навчальних програм із української літератури.

5. Підкреслити важливість і актуальність навчального предмета «Зарубіжна література» як націєтворчого, духовно значущого поруч із навчальними предметами «Українська мова» і «Українська література».

6. Рекомендувати авторам модельних програм із зарубіжної літератури внести відповідні зміни щодо російського і білоруського контенту.

Джерело: Рішення робочої групи з оновлення змісту навчальних програм із зарубіжної літератури для 6-9 класів (2017), 10-11 класів (2017, рівень стандарту), 10-11 класів (2017, рівень профільний) закладів загальної середньої освіти від 13 червня 2022 р. (протокол № 2)⁸.

З огляду на повне перезавантаження навчальних шкільних програм, вилучення художньої російської літератури спочатку буде відбуватися за формальними ознаками: сучасні російські автори, російська класика та дитячі книжки. Насамперед вилучатимуться ті книжки, які були видані до 1991 року, навіть незалежно від мови видання, якщо містять ознаки морально застарілих видань.

⁸ https://ru.osvita.ua/doc/files/news/866/86629/1_Rishennya.pdf

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» : Документ 32/95-ВР, чинний, поточна редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-ІХ // Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення : 26.06.2023)
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України» : Документ № 2309–ІХ. – Режим доступу : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1375427> (дата звернення : 28.06.2023)
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони використання джерел інформації держави-агресора або державиокупанта в освітніх програмах, в науковій та науково-технічній діяльності№ [проект] [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1423808> (дата звернення : 29.06.2023)
4. Стратегія інформаційної безпеки : Затверджено Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021 [електронний ресурс] // Президент України. Володимир Зеленський : офіційне інтернет-представництво. – Режим доступу : <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069> (дата звернення : 26.06.2023)
5. Про затвердження Порядку ведення Переліку книжкових видань, зміст яких спрямований на ліквідацію незалежності України, пропаганду насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини : наказ 09.07.2021 № 320 [електронний ресурс] / Б. Червак; Держ. ком. телебачення і радіомовлення. –

Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0320603-21#n10> (дата звернення: 26.06.2023)

6. Перелік видавничої продукції держави-агресора, на введення якої надано відмови у видачі дозволів на підставі негативних висновків експертної ради Держкомтелерадіо у зв'язку з невідповідністю видань Критеріям оцінки видавничої продукції [електронний ресурс] / Державний комітет телебачення і радіомовлення України. Офіційний вебпортал. – Режим доступу : <https://comin.gov.ua/news/perelik-vidavnichoyi-produkciyi-derzhavi-agresora-na-vvezennya-yakoyi-nadano-vidmovi-u-vidachi-dozvoliv> (дата звернення: 26.06.2023)

7. Перелік видань, не рекомендованих до ввезення в Україну [електронний ресурс] / Державний комітет телебачення і радіомовлення України. – Режим доступу: <https://comin.gov.ua/administrativni-poslugi/vidacha-vidmovi-u-vidachi-dozvoliv-na-vvezennya-vidavnichoyi-produkciyi-shcho-maye-pohodzhennya-abo-vigotovlena-taabo-vvozitsya-z-teritoriyi-derzhavi-agresora-timchasovo-okupovanoi-teritoriyi-ukrayini/perelik-vidan-ne-rekomendovanih-do-vvezennya-v-ukrayinu> (дата звернення: 29.06.2023)

8. Рішення робочої групи з оновлення змісту навчальних програм із зарубіжної літератури для 6-9 класів (2017), 10-11 класів (2017, рівень стандарту), 10-11 класів (2017, рівень профільний) закладів загальної середньої освіти від 13 червня 2022 р. (протокол № 2) [електронний ресурс]. – Режим доступу: Рішення робочої групи з оновлення змісту навчальних програм із зарубіжної літератури для 6-9 класів (2017), 10-11 класів (2017, рівень стандарту), 10-11 класів (2017, рівень профільний) закладів загальної середньої освіти від 13 червня 2022 р. (протокол № 2) [електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.osvita.ua/doc/files/news/866/86629/1_Rishennya.pdf. (дата звернення: 29.06.2023).

9. Грабченко Н. Знайти баланс між науковим пошуком та національною безпекою : про законодавче обмеження використання російських джерел [електронний ресурс] / Н. Грабченко // Суспільне. Культура. – Режим доступу

: <https://suspihne.media/337438-znajti-balans-miz-naukovim-posukom-i-nacionalnou-bezpekou-pro-zakonodavce-obmezenna-vikoristanna-rosijskih-dzerel/>
(дата звернення : 29.06.2023).

10. Із публічних бібліотек треба буде вилучити понад 100 млн пропагандистських книжок, зокрема й російську класику – директорка Українського Інституту Книги [електронний ресурс] // Interfax – Україна. Інформаційне агентство. – Режим доступу : - <https://interfax.com.ua/news/general/834171.html> (дата звернення 27.06.2023)

11. Стретович С. Книжковий закон: стандарти ЄС на захисті російської книги? [електронний ресурс] / С. Стретович // LB.ua/ - Режим доступу: - https://lb.ua/culture/2023/06/22/561705_knizhkoviy_zakon_standarti_ies.html (дата звернення: 29.06.2023)

СТРАТЕГІЯ інформаційної безпеки

Загальні положення

Забезпечення інформаційної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави.

Стратегія інформаційної безпеки (далі – Стратегія) визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних.

Метою Стратегії є посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина.

Досягнення мети здійснюватиметься шляхом ужиття заходів щодо стримування та протидії загрозам інформаційній безпеці України та нейтралізації інформаційної агресії, у тому числі спеціальних інформаційних операцій держави-агресора, спрямованих на підрив державного суверенітету, територіальної цілісності України, забезпечення інформаційної стійкості суспільства та держави, створення ефективної системи взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством, а також розвиток міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки на засадах партнерства та взаємної підтримки.

Правовою основою Стратегії є Конституція України, закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, а також міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Питання, пов'язані із кібербезпекою, визначаються Стратегією кібербезпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 серпня 2021 року № 447.

Реалізація Стратегії розрахована на період до 2025 року.

Терміни, що вживаються у Стратегії, мають таке значення:

інформаційна безпека України – складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної

та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом;

інформаційна загроза – потенційно або реально негативні явища, тенденції і чинники інформаційного впливу на людину, суспільство і державу, що застосовуються в інформаційній сфері з метою унеможливлення чи ускладнення реалізації національних інтересів та збереження національних цінностей України і можуть прямо чи опосередковано завдати шкоди інтересам держави, її національній безпеці та обороні;

інформаційні заходи оборони держави – сукупність скоординованих дій, які готуються та здійснюються суб'єктами забезпечення національної безпеки і оборони України в мирний час, в особливий період, в умовах воєнного або надзвичайного стану щодо прогнозування та виявлення інформаційних загроз у воєнній сфері, запобігання, стримування та відсічі збройній агресії проти України, протидії інформаційним загрозам з боку держави-агресора, а також здійснення інших необхідних дій в інформаційному протиборстві;

антикризові комунікації – комплекс інформаційних заходів, що реалізуються державними органами України з метою запобігання виникненню кризової ситуації і передбачають їх діалог із цільовою аудиторією з питань, що стосуються загрози виникнення кризової ситуації і протидії їй;

кризові комунікації – комплекс заходів, що реалізуються державними органами України у кризовій ситуації і передбачають їх діалог із цільовою аудиторією з питань, що стосуються кризової ситуації і протидії їй;

стратегічні комунікації – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави;

стратегічний нарратив – спеціально підготовлений текст, призначений для вербального викладення у процесі стратегічних комунікацій з метою інформаційного впливу на цільову аудиторію;

урядові комунікації – комплекс заходів, що передбачають діалог уповноважених представників Кабінету Міністрів України з цільовою аудиторією з метою роз'яснення урядової позиції та/або політики з певних проблемних питань.

Аналіз загроз та викликів інформаційній безпеці

Глобальні виклики та загрози

Збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній

Глобальні дезінформаційні кампанії, що інспіруються авторитарними урядами та активістами радикальних рухів для маніпулювання свідомістю окремих людей та груп населення, стали повсякденною практикою, яка загрожує демократичному розвитку держав та міжнародній стабільності.

Інформаційна політика Російської Федерації – загроза не лише для України, але й для інших демократичних держав

Спеціальні інформаційні операції Російської Федерації спрямовуються на ключові демократичні інституції (зокрема, виборчі), а спеціальні служби держави-агресора намагаються посилити внутрішні протиріччя в Україні та інших демократичних державах. Застосовані Російською Федерацією технології гібридної війни проти України, у тому числі моделі і механізми інформаційного втручання, поширюються на інші держави, швидко адаптуючись до локальних контекстів та регуляторних політик. Обмежувальні заходи (санкції) та ефективний механізм моніторингу і відповідальності за їх порушення є одним із дієвих механізмів відповіді на дезінформаційну активність Російської Федерації як держави-агресора.

Соціальні мережі як суб'єкти впливу в інформаційному просторі

Розвиток інформаційного простору в умовах глобалізації та пандемія COVID-19 зумовили посилення ролі соціальних мереж у національному та світовому інформаційному просторі, їх вплив на внутрішню і зовнішню суспільно-політичну ситуацію, стан додержання прав і свобод людини, зокрема щодо забезпечення принципів рівності прав користувачів соціальних мереж.

Хоча право на приватність (захист конфіденційної інформації про особу, невтручання в особисте життя) є одним з основних прав людини, що закріплено в Загальній декларації прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, інших міжнародних документах, а також конституціях більшості держав світу, цифрові трансформації змінюють і цю сферу. Збільшення кількості соціальних мереж, їх інтегрованість з іншими соціальними сервісами повсякденного користування, а також специфіка організації всесвітньої мережі Інтернет ставлять під загрозу гарантії права особи на приватність. Спроби врегулювати цю проблему тривають, формуються нові підходи у забезпеченні балансу права на приватність та інформаційної безпеки держави.

Недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій

Значне розширення джерел доступу до інформації в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та водночас недостатнього рівня медіаграмотності (медіакультури) супроводжується зменшенням критичності сприйняття інформації, створює підґрунтя для можливих маніпуляцій громадською думкою, що сприяє зростанню впливу дезінформації та деструктивної пропаганди, популярності конспірологічних теорій. Некритичне сприйняття інформації створює загрози політичній та економічній стабільності демократичних держав.

Національні виклики та загрози

Інформаційний вплив Російської Федерації як держави-агресора на населення України

Тривалий час спеціальні служби Російської Федерації проводять свої спеціальні інформаційні операції, більшість із яких спрямовані на піддрив національної безпеки України, її національних інтересів, ліквідацію української державності та знищення української ідентичності, провокування проявів екстремізму, панічних настроїв у суспільстві, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації в Україні. Російською Федерацією використовуються нові активні заходи, у тому числі міжнародного характеру, щодо легітимізації спроби анексії Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, заперечення своєї участі у війні на території Донецької та Луганської областей та посилення адвокаційної кампанії за зняття санкцій, запроваджених у зв'язку з порушенням Російською Федерацією суверенітету і територіальної цілісності України. Задіяння у цьому процесі Російською Федерацією всіх її спроможностей (політичних, інформаційних, економічних, розвідувальних та інших) залишається особливо небезпечним викликом для України.

Інформаційне домінування Російської Федерації як держави-агресора на тимчасово окупованих територіях України

У результаті тимчасової окупації у 2014 році державою-агресором частини території України були захоплені розташовані на цій території об'єкти інформаційної інфраструктури, зокрема й об'єкти Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення.

Державою-агресором застосовуються методи тотального придушення свободи слова, контролю над редакційною політикою засобів масової інформації та інших інформаційних ресурсів, що функціонують на цих територіях.

На тимчасово окупованих територіях, у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях розгорнуто безпрецедентну інформаційну кампанію. Використовуючи також регулярне постачання на тимчасово окуповані території потужного передавального обладнання та блокування українських інформаційних ресурсів, Російська Федерація намагається створити альтернативну викривлену інформаційну реальність, побудовану на наративах держави-агресора.

Придушення будь-яких спроб інакомислення посилюється регулярними репресіями стосовно незалежних журналістів на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також переслідуванням за перегляд українського контенту, що є характерним для тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

Інформаційний тиск, що здійснюється державою-агресором, негативно відображається й на дітях, які проживають на тимчасово окупованих

територіях, адже через свій вік вони є особливо вразливими для впливу інформаційних кампаній.

Обмежені можливості реагувати на дезінформаційні кампанії

Деструктивна пропаганда, поширення дезінформації як ззовні, так і всередині України застосовуються державою-агресором з метою підризу стійкості суспільства та інформаційної дестабілізації держави. Водночас ефективна система реагування на такі виклики в Україні досі не створена, не забезпечено функціонування розвиненої національної інформаційної інфраструктури, що обмежує можливість належним чином протидіяти інформаційній агресії з метою захисту національної безпеки та реалізації національних інтересів України.

Несформованість системи стратегічних комунікацій

В Україні триває процес становлення системи стратегічних комунікацій. Органами державної влади України здійснено низку організаційних та практичних заходів зі зміцнення власної інституційної спроможності у сфері стратегічних комунікацій, однак не створено дієвого механізму координації і взаємодії між усіма органами державної влади, залученими до здійснення заходів із протидії загрозам в інформаційній сфері. Зазначене послаблює можливості до розбудови комплексного стратегічного планування інформаційного потоку, здійснення системної комунікативної діяльності Кабінету Міністрів України, об'єднання всіх ключових суб'єктів у сфері інформаційних відносин, суб'єктів формування і реалізації державної політики щодо ефективного захисту національного інформаційного простору, утвердження позитивного іміджу України, реалізації цілей захисту національної безпеки України в інформаційній сфері.

Недосконалість регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності та захисту професійної діяльності журналістів

Регулювання відносин у сфері інформаційної діяльності не відповідає сучасним викликам та загрозам. Це перешкоджає розвитку українського медіаринку, ускладнює ведення бізнесу у цій сфері, зберігає залежність засобів масової інформації від їх власників, не забезпечує додержання професійних стандартів діяльності журналістів.

Актуальною проблемою є непоодинокі випадки втручання в професійну організаційно-творчу діяльність засобів масової інформації та в індивідуальну професійну творчу діяльність журналістів, інші посягання на свободу інформаційної діяльності, зокрема перешкоджання їх професійній діяльності, погрози, насильство щодо них, посягання на їх життя та власність. Зазначене позбавляє журналістів можливості належним чином інформувати суспільство про суспільно важливі події та явища.

Спроби маніпуляції свідомістю громадян України щодо європейської та євроатлантичної інтеграції України

Стратегічний курс України на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору закріплено у Конституції України. У Стратегії національної безпеки України європейська та євроатлантична інтеграція визначена одним із пріоритетів національних інтересів і національної безпеки.

Переважна більшість громадян підтримує реалізацію європейського та євроатлантичного курсу України. Водночас здійснюються спроби маніпуляції свідомістю громадян України шляхом поширення міфів та дезінформаційних (деструктивних) стереотипів щодо ЄС і НАТО з метою послаблення консолідації суспільства щодо зовнішньополітичного курсу України, гальмування проведення реформ, що негативно впливає на загальну суспільно-політичну ситуацію в державі.

Доступ до інформації на місцевому рівні

Інформаційні потреби на місцевому рівні належним чином не задовольняються, зокрема через низьку спроможність забезпечення населення послугами з доступу до Інтернету.

Альтернативні джерела споживання інформації місцевого рівня, зокрема місцеві друковані засоби масової інформації, зазвичай є політично заангажованими від місцевих еліт.

Недостатній рівень інформаційної культури та медіаграмотності в суспільстві для протидії маніпулятивним та інформаційним впливам

Відсутність належного рівня інформаційної культури та медіаграмотності в суспільстві в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій створює підґрунтя для маніпулювання громадською думкою, проведення стрімких деструктивних інформаційних операцій, що зумовлює існування потенційних та реальних загроз інформаційній безпеці України.

Стратегічні цілі та напрями реалізації Стратегії

Основними напрямками забезпечення інформаційної безпеки України є стійкість та взаємодія, для досягнення яких необхідним є виконання таких стратегічних цілей та завдань.

Стратегічна ціль 1. Протидія дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься шляхом виконання таких завдань:

створення системи раннього виявлення, прогнозування та запобігання гібридним загрозам, зокрема, створення системи протидії дезінформації та інформаційним операціям, спрямованої на запобігання, максимально швидке виявлення та реагування держави і суспільства на інформаційні загрози;

ужиття заходів щодо запобігання та протидії поширенню дезінформації та деструктивної пропаганди стосовно європейської та євроатлантичної інтеграції України;

розвиток спроможностей складових сил оборони щодо протидії загрозам в інформаційному просторі;

підготовка та проведення складовими сил оборони інформаційно-психологічних операцій та інших заходів, спрямованих на запобігання, стримування та відсіч збройної агресії Російської Федерації проти України;

посилення відповідальності за поширення недостовірної інформації (дезінформації);

запровадження дієвих механізмів виявлення, фіксації, обмеження доступу та/або видалення з українського сегмента мережі Інтернет інформації, розміщення якої обмежено або заборонено законом;

ефективна взаємодія державних органів, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства при формуванні та реалізації державної політики в інформаційній сфері;

унеможливлення розповсюдження та демонстрації інформаційних та аудіовізуальних продуктів (продукції), проведення гастрольних заходів, що популяризують або пропагують державу-агресора та її органи влади, представників органів влади держави-агресора та їхні дії, що створюють позитивний образ держави-агресора, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України, містять заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганди війни, екстремізму, сепаратизму, комуністичного та/або націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів та їхньої символіки, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі і ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права та свободи людини і громадянина тощо;

протидія інформаційним кампаніям, спрямованим на залучення та/або втягування громадян України, у тому числі дітей, до не передбачених законами України воєнізованих чи збройних формувань.

Стратегічна ціль 2. Забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності

Культура є ціннісною основою та підґрунтям консолідації українського суспільства, одним із ключових чинників подолання конфлікту цінностей та утвердження української громадянської ідентичності.

Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься шляхом виконання таких завдань:

забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України;

стимулювання розвитку українського кінематографа, теле- і радіопродукції, зокрема у співпраці з європейськими державами, у тому числі створення якісного та сучасного кіно і медіаконтенту для дітей та молоді;

підтримка вітчизняного книговидавництва;

створення умов для зміцнення консолідації українського суспільства;

сприяння вільному розвитку, використанню і захисту мов національних меншин, корінних народів України та вивченню мов міжнародного спілкування;

зміцнення інформаційних зв'язків з українською діаспорою, що сприятиме збереженню її етнокультурної ідентичності;

посилення соціогуманітарної складової внутрішньої політики України, розробка та впровадження цілісної системи соціогуманітарних технологій;

залучення ветеранів війни, насамперед із числа учасників антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, до участі у заходах, спрямованих на формування у громадян України на основі суспільно-державних цінностей української громадянської ідентичності, підвищення рівня готовності громадян України до виконання обов'язку із захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України;

підвищення рівня довіри населення до державних інституцій та правоохоронних органів.

Стратегічна ціль 3. Підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства. Українське суспільство повинне бути захищене

від деструктивного впливу дезінформації та маніпулятивної інформації, а медіасередовище – бути соціально відповідальним і функціонувати стабільно. За таких умов українське суспільство зможе більш ефективно протистояти державі-агресору та залишатися стійким перед широким спектром загроз, зокрема в інформаційній сфері.

Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься шляхом виконання таких завдань:

підготовка та проведення просвітницької кампанії з медіаграмотності, що включатиме такі компоненти, як розвиток критичного мислення, навички перевірки фактів і визначення маніпуляційних технік, ознайомлення з найпоширенішими порушеннями прав людини із застосуванням інтернет-технологій тощо;

створення сприятливих умов для здійснення діяльності засобів масової інформації;

створення сприятливих умов для підвищення рівня професійної підготовки медіафахівців;

удосконалення законодавства у сфері реклами, зокрема щодо лібералізації норм у цій сфері та посилення відповідальності за трансляцію прихованої реклами;

стимулювання розвитку соціально відповідального бізнесу серед засобів масової інформації.

Стратегічна ціль 4. Забезпечення дотримання прав особи на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя, доступ до об'єктивної та достовірної інформації, а також забезпечення захисту прав журналістів,

гарантування їх безпеки під час виконання професійних обов'язків, протидія поширенню незаконного контенту.

Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься шляхом виконання таких завдань:

удосконалення законодавства про доступ до публічної інформації, узгодження положень нормативно-правових актів з нормами міжнародних актів, обов'язкових для виконання Україною;

удосконалення законодавства про захист персональних даних, а також упровадження ефективних механізмів забезпечення його реалізації;

удосконалення законодавства стосовно правового статусу журналістів, провадження ними своєї професійної діяльності, відповідальності за правопорушення, вчинені проти журналістів, членів їхніх сімей та майна, а також за перешкоджання їх професійній діяльності;

проведення постійного моніторингу дотримання прав і свобод журналістів, а також інших осіб, які поширюють суспільно важливу інформацію, висвітлюють ситуацію та події на тимчасово окупованих територіях України, а також забезпечення збирання, систематизації, аналізу, оцінювання відповідної інформації з метою фіксації порушень прав осіб на тимчасово окупованих територіях України та оперативного реагування органами державної влади на дії чи бездіяльність держави-агресора;

удосконалення механізму реалізації зобов'язань України відповідно до Європейської конвенції про транскордонне телебачення;

захист інформаційного простору України від незаконного контенту;

забезпечення інформаційної безпеки, захист прав та свобод, зокрема персональних даних військовослужбовців та представників інших складових сил безпеки та оборони України, ветеранів війни, членів їхніх сімей.

Стратегічна ціль 5. Інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, до загальноукраїнського інформаційного простору, а також відновлення їх права на інформацію, що дає їм змогу підтримувати зв'язок з Україною. Одним з основних напрямів внутрішньополітичної діяльності держави є захист прав, свобод і законних інтересів своїх громадян на тимчасово окупованих територіях, реалізація ініціатив щодо реінтеграції цих територій, а також захист прав і свобод корінних народів України.

Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься шляхом виконання таких завдань:

утвердження в українському та міжнародному інформаційному просторі стратегічних наративів щодо безальтернативності відновлення територіальної цілісності України;

формування розуміння у закордонних аудиторій статусу тимчасово окупованих територій Автономної Республіки Крим та міста Севастополя (невизнання спроби анексії Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та міста Севастополя), а також окремих районів Донецької та

Луганської областей (спростування та протидія поширюваному Російською Федерацією нарративу "громадянської війни");

створення умов для задоволення потреб населення тимчасово окупованих територій в об'єктивній та достовірній інформації шляхом забезпечення стабільного функціонування національного телебачення та радіомовлення на тимчасово окупованих територіях, на територіях, які розташовані на лінії зіткнення, а також на територіях, які межують із тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим;

збільшення частки та якості українського інформаційного продукту та його поширення на тимчасово окуповані території, на території, які розташовані на лінії зіткнення, а також на території, які межують із тимчасово окупованою територією Автономної Республіки Крим;

розширення зони наземного ефірного мовлення українських телерадіокомпаній із територій, прилеглих до тимчасово окупованих територій, а також через супутник та інші канали постачання сигналу;

інформування громадян України, зокрема тих, які мешкають на тимчасово окупованих територіях, іноземної аудиторії про ситуацію на тимчасово окупованих територіях та дії України стосовно їх реінтеграції;

інформування громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та прилеглих до них територіях України, про шкоду, завдану злочинними діями Російської Федерації, її окупаційної адміністрації на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також контрольованими нею терористичними організаціями на території Донецької та Луганської областей;

спростування дезінформації, у тому числі ідеологем радянської та сучасної російської історіографії, щодо минулого і сучасного України та її територій, що нині є тимчасово окупованими державою-агресором, які поширюються в українських та іноземних засобах масової інформації;

налагодження зворотного зв'язку з громадянами України, які проживають на тимчасово окупованих територіях;

зміцнення почуття спільності між громадянами України, які проживають на тимчасово окупованих територіях, прилеглих до них територіях України, а також громадянами України, які проживають в інших регіонах України;

формування у громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях, розуміння безальтернативності відновлення територіальної цілісності України та розуміння майбутнього цих територій у складі України, відсутності сприйняття процесу відновлення територіальної цілісності як загрози для себе, розуміння політики України на період тимчасової окупації та потреби використання тих можливостей, що надає Україна своїм громадянам, які проживають на тимчасово окупованих територіях;

забезпечення громадянами України підтримки відновлення територіальної цілісності України, розуміння політики України щодо звільнення тимчасово окупованих територій, необхідності захисту і повноцінної реалізації національно-культурних, соціальних та політичних

прав громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях.

Стратегічна ціль 6. Створення ефективної системи стратегічних комунікацій. Основною метою створення та розвитку системи стратегічних комунікацій є гарантування ефективної інформаційної взаємодії та діалогу між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством з питань, що стосуються кризових ситуацій, а також утвердження позитивного іміджу України, інформаційне сприяння просуванню інтересів держави у світі. Ефективна побудова своєї міжнародної інформаційної діяльності дасть змогу Україні здійснювати проактивні інформаційні заходи, інформувати світову спільноту про події в Україні та на її тимчасово окупованих територіях, прогрес у реформах та позитивні внутрішні зміни в державі попри наявну збройну агресію проти України, про ключові рішення органів державної влади щодо стратегічних питань розвитку держави, що сприятиме кращому розумінню міжнародними партнерами внутрішньої і зовнішньої політики держави, забезпечить міжнародну підтримку та покращить імідж України як надійного і передбачуваного партнера.

Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься шляхом виконання таких завдань:

визначення системи взаємодії з питань реагування на кризову ситуацію, післякризову комунікацію, запобігання настанню кризи шляхом аналізу передумов кризи та криз, що мали місце в минулому;

налагодження ефективної взаємодії між органами державної влади вищого рівня, центральними органами виконавчої влади та обласними державними адміністраціями з метою вироблення представниками держави єдиної позиції з питань, що виникають під час кризової ситуації та в післякризовий період;

налагодження ефективної взаємодії між представниками держави та громадськістю шляхом забезпечення системного діалогу між державними органами та засобами масової інформації, журналістами, представниками нових медіа з питань, що виникають під час кризової ситуації та в післякризовий період;

забезпечення стабільного функціонування системи іномовлення України шляхом створення та поширення інформаційного продукту каналами супутникового, ефірного наземного аналогового і цифрового мовлення, мовлення в кабельних мережах за межами України, зокрема англійською, російською та іншими мовами;

створення в системі іномовлення України та забезпечення функціонування служби державного радіомовлення на зарубіжні країни;

забезпечення присутності програм вітчизняних телекомпаній у багатоканальних мережах інших держав шляхом сприяння створенню загальнонаціональними телеканалами супутникових іноземних версій (з урахуванням мови країни розповсюдження) для поширення програм за межами України;

забезпечення інформування світової спільноти про події в Україні та донесення офіційної позиції України до представників іноземних держав і засобів масової інформації;

використання знака (бренду) України "Ukraine Now" з метою популяризації та просування інтересів України у світі;

розробка та поширення позитивних наративів та інформаційних кампаній за кордоном, які сприятимуть підвищенню рівня впізнаваності та кращому розумінню України серед іноземних аудиторій, а також утвердженню іміджу України як демократичної європейської держави, яка рухається до повноправного членства в ЄС та НАТО, є невід'ємною частиною європейського політичного, економічного, культурного, освітнього та інформаційного простору, бере участь у розв'язанні глобальних проблем і ділиться досвідом у сферах, що є актуальними для міжнародної спільноти.

Стратегічна ціль 7. Розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу.

Досягнення зазначеної цілі здійснюватиметься шляхом виконання таких завдань:

публічне обговорення актуальних проблем суспільного розвитку;

розбудова державним оператором національної цифрової мережі телевізійного мовлення, розвиток і модернізація мережі середньохвильового радіомовлення Національної суспільної телерадіокомпанії України;

забезпечення належного фінансування суспільного мовника;

забезпечення стабільного функціонування національного телебачення та радіомовлення на території України, насамперед її прикордонних регіонів, і поширення на них українського інформаційного контенту;

сприяння створенню системи мовлення територіальних громад, що забезпечуватиме розширення комунікативних можливостей та зниження конфліктності всередині територіальних громад, забезпечення їх інформування;

стимулювання інновацій та забезпечення всебічного розвитку й захисту національної інформаційної інфраструктури, зокрема її телекомунікаційної складової, як сукупності різноманітних інформаційних (автоматизованих) систем, інформаційних ресурсів, телекомунікаційних (електронних комунікаційних) мереж, засобів комунікацій і управління інформаційними потоками, а також організаційно-технічних структур, механізмів, що забезпечують їх функціонування;

визначення механізмів регулювання роботи підприємств телекомунікацій, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій, закладів культури та засобів масової інформації, а також використання місцевих радіостанцій, телевізійних студій та друкарень для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ та населення; заборони роботи приймально-передавальних радіостанцій особистого та колективного користування і передачі інформації через комп'ютерні мережі, унеможливлення вільного обігу інформаційної

продукції, що містить пропаганду війни, національної і релігійної ворожнечі, формування захищеного суспільства від деструктивного впливу дезінформації та маніпулятивної інформації в інформаційному просторі України, а також в умовах запровадження правового режиму воєнного стану;

підтримка академічних та аналітичних досліджень в інформаційній сфері, зокрема з вивчення впливу онлайн-контенту нових засобів масової інформації на суспільство.

Механізми реалізації визначеної мети та завдань

Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України та у встановленому законом порядку здійснює координацію діяльності органів виконавчої влади щодо забезпечення національної безпеки в інформаційній сфері, зокрема з використанням спроможностей Центру протидії дезінформації.

Кабінет Міністрів України забезпечує формування та реалізацію інформаційної політики держави, забезпечує інформаційний суверенітет, фінансування програм, пов'язаних з інформаційною безпекою, спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері.

Кабінет Міністрів України розробляє та затверджує план заходів з реалізації Стратегії, на основі якого відповідні органи виконавчої влади реалізують заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки.

Органи державної влади у взаємодії з органами місцевого самоврядування, Центром протидії дезінформації та інститутами громадянського суспільства забезпечують реалізацію Стратегії згідно з планом заходів, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в інформаційній сфері:

здійснює в межах компетенції нормативно-правове регулювання у сфері інформаційної безпеки України;

визначає перспективи та пріоритетні напрями розвитку у сфері інформаційної безпеки України;

разом із Міністерством закордонних справ України сприяє популяризації та формуванню позитивного іміджу України у світових інформаційних ресурсах та національних інформаційних ресурсах іноземних держав з метою захисту її політичних, економічних та соціально-культурних інтересів, зміцнення національної безпеки і відновлення територіальної цілісності України.

Міністерство оборони України, а також сили оборони в межах компетенції забезпечують:

моніторинг інформаційного простору, прогнозування та виявлення інформаційних загроз національній безпеці держави у воєнній сфері;

підготовку та проведення інформаційних заходів оборони держави, координацію залучення до них суб'єктів забезпечення національної безпеки держави;

розвиток та функціонування системи стратегічних комунікацій сил оборони;

здійснення правових, організаційних, технічних, інформаційних та інших дій щодо забезпечення власної інформаційної безпеки, у тому числі захисту єдиного інформаційного середовища сил оборони, зокрема в місцях дислокації, розгортання та застосування угруповань, військових частин та підрозділів Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

зв'язки з українськими та іноземними засобами масової інформації щодо висвітлення ситуації у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях;

протидію інформаційним операціям та іншим заходам інформаційного впливу, спрямованим проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

донесення достовірної інформації до військовослужбовців Збройних Сил України, інших складових сил оборони.

Служба безпеки України у межах компетенції здійснює:

моніторинг спеціальними методами і способами вітчизняних та іноземних засобів масової інформації та Інтернету з метою виявлення загроз національній безпеці України в інформаційній сфері;

протидію проведенню проти України спеціальних інформаційних операцій, спрямованих на підрив конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності України, загострення суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації.

Розвідувальні органи України у процесі провадження розвідувальної діяльності мають сприяти реалізації та захисту національних інтересів України в інформаційній сфері за кордоном, здійснювати виявлення та протидію зовнішнім інформаційним загрозам у сфері безпеки та оборони держави.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення відповідно до компетенції бере участь у забезпеченні захисту українського інформаційного простору від пропагандистської аудіовізуальної продукції держави-агресора, сприяє розповсюдженню українського телерадіомовлення на тимчасово окупованих територіях України.

До реалізації Стратегії відповідальними державними органами можуть залучатися наукові та науково-дослідні установи, які забезпечують науково-аналітичне та експертне супроводження процесу формування та реалізації державної інформаційної політики.

Нормативно-правове забезпечення реалізації Стратегії здійснюватиметься шляхом системного перегляду та внесення змін до відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів в інформаційній сфері.

Очікувані результати

Очікуваними результатами реалізації Стратегії є:

- захищений інформаційний простір України;
- ефективне функціонування системи стратегічних комунікацій;
- здійснення ефективної протидії поширенню незаконного контенту;
- забезпечення сталого процесу інформаційної реінтеграції громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, та поширення українського телерадіомовлення на територіях України, прилеглих до тимчасово окупованих територій;
- суттєве підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності населення;
- дотримання конституційних прав особи на вільне вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя;
- забезпечення захисту прав журналістів;
- формування української громадянської ідентичності.

Керівник Офісу Президента України А.ЄРМАК